

АРТЪР КЛАРК

ИЗЗВЪНЯ ТЕЛЕФОНЪТ

Превод от английски: Мария Николова, 1984

chitanka.info

Предлагаме на нашите читатели памфлета на известния английски фантаст Артър Кларк. В разказа остро е предадено чувството на тревога у автора, предизвикано от безсмислената технизация на съвременния западен свят, пресищането на неговия бит и битие с информация, нарастването на духовната необщителност и т.н.

Заплашва ли развитието на науката духовното благоденствие на човека? Сега в капиталистическите страни противопоставянето човек — машина, съвсем не е само литературен проблем. Там, където човекът е принизен до равнището на автомат, там даже мъртвата, неодушевена техника става антихуманна.

Четвърт милиард души вдигнаха телефонните слушалки и няколко секунди се вслушваха с раздразнение или с тревога. Някои помислиха, че им звънят някъде от Австралия чрез комуникационния спътник, който беше пуснат в навечерието. В слушалката обаче не се чуваше ничий глас, само непонятен звук, на някои напомнящ шума на море, на други — звънтящи под напора на вятъра струни на арфа. За трети този звук донесе спомен от далечното детство: пулсацията на кръвта, която се чува, ако долепиш до ухото си голяма раковина. Но, каквото и да беше, след двадесет секунди всичко стихна.

Телефонните абонати изругаха, промърмориха: „Сгрешили сте номера“, и окачиха слушалките. Някои се опитаха да позвънят в съответната телефонна компания и да изкажат своето недоволство, но линията беше заета. След няколко часа всички забравиха за инцидента, освен ония, в чиито задължения влизаше да не допускат подобни случайности.

В Изследовател станция за свързка спорът продължи цялата сутрин и не се стигна до никакво решение. Не затихна и по време на обедната почивка, когато гладните инженери, продължавайки да разговарят, влязоха в насрещното кафене.

— Аз все пак смятам — заяви Уили Смит, специалист по електроника, — че това беше мощен импулс, възникнал в момента на включването на спътника в мрежата.

— Да, някаква връзка с включването на спътника несъмнено имаше — оказа му поддръжка Жул Райнер, проектант на мрежи. — Но

с какво да обясним, че не съвпадна по време? Спътникът се включи в полунощ, а звъненето започна едва след два часа, както всички отлично знаем. — И той шумно се прозина.

— А какво мислите, вие, докторе? — попита Боб Ендрюс, програмист на компютри. — Вие почти цялата сутрин мълчахте. Навярно имате някаква идея?

Доктор Джон Уилямс, възглавяващ математическата група, смутено сви рамене.

— Аз наистина имам една идея — започна той. — Но вие едва ли ще се отнесете сериозно към нея.

— Няма значение. Дори ако идеята ви напомня научнофантастичните разкази, които печатате под псевдоним, тя пак би могла да ни подсети за нещо.

Уилямс почервения, но не твърде силно. Всички знаеха за неговите разкази и той не се срамуваше от тях. Те дори бяха излезли в отделен сборник. (След разпродажбата на залежалия тираж у него бяха останали още двеста екземпляра)

— Е, добре — заговори той, мачкайки машинално покривката. — Откровено казано, до тази мисъл достигнах не сега, а преди няколко години. Кажете, замисляли ли сте се някога върху аналогията между автоматичната телефонна централа и човешкия мозък?

— Че кой не е мислил върху това? — усмихна се един от неговите слушатели. — Тази идея е на толкова години, на колкото е и телефонът.

— Възможно е, но аз и не твърдя, че съм казал нещо оригинално. Време е обаче да се отнесем сериозно към този проблем. — Той се намръщи, погледна висящите от тавана тръби на луминесцентното осветление. Денят беше мрачен, мъглив и те горяха. — Какво става с тази дяволска светлина? Лампите всеки пет минути трепкат.

— Не се отвличайте с празни работи. Навярно Мейси е забравила да плати сметката за електричеството. Разказвайте по-нататък.

— Аз вече не само правя предположения, но имам и някои факти. Ние знаем, че човешкият мозък представлява нещо като сложна система от превключватели, съединени с нервните влакна. Автоматичната телефонна централа на свой ред също е система от превключватели — селектори и прочие, съединени с проводници.

— Съгласен съм — кимва Смит. — Но по тази аналогия няма да стигнем далеч. Мозъкът съдържа около петнадесет милиарда неврони, нали? В коя телефонна централа ще се намерят толкова превключватели?

Отговорът на Уилямс потъна в рева на ниско летящ реактивен самолет. Трябваше да изчакат, докато кафенето престане да вибрира.

— Никога не са летели толкова ниско — промърмори Ендрюс. — Мисля, че това не е по правилника.

— Това наистина е против правилника. Но не се безпокойте, въздушният контрол ей сега ще им натрие сол на носа.

— Съмнявам се — поклати глава Райнер. — Именно въздушният контрол определя височината на спускането при кацане. Но така ниско... Не завиждам на оня, който е на борда.

— И тъй, ще говорим ли най-после по същество, или не? — недоволно попита Смит.

— Вие бяхте прави, като говорехте за петнадесетте милиарда неврони — спокойно продължи Уилямс. — Именно в това опира всичко. Петнадесет милиарда — много ли е това, или малко? Много? А вие знаете ли, че още преди две десетилетия общото число на превключвателите в разпръснатите по цялата страна телефонни централи превишаваше петнадесет милиарда. А сега са пет пъти повече.

— Ясно — каза твърде тихо Райнер. — Значи сега, когато се включи новият спътник, всички те са се съединили помежду си.

— Да, именно.

Около масата стана съвсем тихо; чуваше се само биенето на камбанката на пожарната кола.

— Хайде да говорим направо — каза решително Смит. — Вие твърдите, че нашата телефонна система се е превърнала в гигантски телефонен мозък?

— Не, това би бил твърде груб антропоморфичен подход. Предпочитам да мисля за възникналото явление с понятията за критична маса и критичен размер. — Уилямс издигна двете си ръце, сви наполовина пръсти, като че ли държеше нещо в тях. — Представете си, че държа две парчета уран-235; нищо няма да стане, докато те се намират на известно разстояние едно от друго. Но ако ги съединим — той приближи ръцете си, — ще се получи нещо, което

съвсем не прилича на голям къс уран. Ще се образува яма — половин миля в диаметър. Същото нещо е станало с телефонните мрежи; до ден-днешен повечето от тях са били независими, не са имали връзка помежду си. Сега ние увеличихме рязко броя на свързващите звена и всички отделни мрежи се сляха в едно цяло и достигнаха критичния размер.

— Интересно как следва да се разбира понятието „критичност“ в дадения случай? — попита Смит.

— По липса на по-добра дума аз бих го нарекъл „съзнание“.

— Твърде необикновено „съзнание“... — забеляза Райнер. — И какво, то би ли било използвано в качеството му на орган на чувствата?

— За тази цел биха могли да послужат радио- и телевизионните станции. Те ще дадат на „съзнанието“ достатъчно храна за размишления! Получените данни ще се пазят във всички компютри; то има достъп и до компютрите, и до електронните библиотеки, и до радарните станции за следене, и до телеметрирането в автоматичните фабрики. О, то ще има предостатъчно органи на чувствата! Ние даже не можем да се доближим до представата, която то получава за картината на света, но тя е несравнено по-богата и по-сложна от нашата. Без съмнение е така.

— Е добре, да допуснем, че всичко е именно така — вие твърде увлекателно го нарисовахте. Но какво може да прави това „съзнание“? — попита Райнер. — Та то не е способно например да отиде никъде. С какво ще се придвижва?

— А защо му е да пътешествува? То присъствува едновременно навсякъде! И всяко електрическо устройство, управлявано дистанционно, може да бъде използвано като изпълнителен орган.

— Сега ми е ясна разликата във времето — намеси се Ендрюс. — Новото същество беше заченато в полунощ, но се роди едва в 1.50 през нощта. А звукът, който ни разбуди, беше първият вик на новороденото.

Явно неговият опит да се пошегува не успя и никой не се усмихна. Лампите над главите им дразнещо често мигаха. В това време в кафенето, както обикновено много шумно, влезе Джим Смол от отдела по енергетично осигуряване.

— Вижте само, момчета — той широко се усмихна, размахвайки лист хартия. — Аз съм богаташ. Виждали ли сте някога такава банкова

сметка?

Д-р Уилямс взе протегнатия лист, пробяга по него с поглед и прочете на глас:

— Кредит 999.999.897.089 долара... Нищо необикновено — заяви той, докато другите неудържимо се кикотеха. — Компютърът е допуснал малка грешка. Такива неща се случват понякога.

— Че аз и сам знам това — каза Джим, — но не ми разваляйте удоволствието. Ще си сложа тази сметка в рамка. Впрочем какво ли ще стане, ако се опитам сега да напиша чек за няколко милиона? Ще мога ли да съдя банката, ако не ми изплати чека?

— Нищо няма да стане — отвърна му Райнер. — Мога да се закълна, че банките отдавна са помислили и са се осигурили чрез някакво си документче с малка забележка със ситен шрифт. А кога, бих искал да знам, получихте тази сметка?

— С обедната поща; изпращат ми ги на работа, тъй че жена ми не знае нищо за моите финанси.

— Н-да... това значи, че сметката е била съставена рано сутринта. Без съмнение — след полунощ.

— За какво намеквате! И защо всички сте с такива мрачни лица?

Никой не реагира на думите му; в мислите, които събуди инцидентът с банковата сметка, нямаше нищо приятно.

— Знае ли някой от присъстващите нещо за автоматизираните банкови сметки? — попита Уили Смит. — Как са свързани те помежду си?

— Точно тъй, както и всичко друго в наши дни — отговори Боб Ендрюс. — Всички те са обединени в единна мрежа — компютрите са свързани помежду си. Това потвърждава вашата теория, Джон. Ако наистина ще става нещо необикновено, първите прояви следва да се очакват именно в тази сфера, освен, разбира се, в самата телефонна система.

— Никой така и не отговори на въпроса, който ви зададох преди появата на Джим — високо се оплака Райнер. — Какво ще прави този свърхразум? Ще се окаже ли той дружески, враждебен, безразличен? Ще осъзнае ли нашето съществуване или единствената реалност за него ще бъдат електронните символи, възприемани и изпращани от него?

— Виждам, че започвате да ми вярвате — забеляза Уилямс с някакво мрачно задоволство. — Но на този въпрос мога да отговоря само с въпрос. Какво прави новороденото дете? Търси си храна. — Уилямс погледна към трепкащите лампи. — Боже мой — бавно произнесе той, потресен от нова мисъл. — Та за него съществува само една храна — електричеството.

— Е, наприказвахме си всякакви глупости — решително се намеси Смит. — Какво, дявол да го вземе, стана с нашия обяд? Още преди двадесет минути дадохме поръчката.

Никой не му отговори.

— Е, и после — каза Райнер, продължавайки мисълта на Уилямс — новороденото ще се огледа наоколо и ще се протегне. Като се огледа, ще започне да играе като всяко дете, което расте.

— А децата понякога чупят вещи — прошепна някой.

— Играчки ще си има достатъчно, това е сигурно. Например „Конкордът“, който прелетя над нас. Автоматизираните заводски линии. Светофарите по улиците.

— Колко навреме споменахте за това — намеси се Смол. — Нещо се е случило с уличното движение — вече десет минути всичко е спряло. Изглежда, има голямо задръстване.

— Навярно гори нещо — чух пожарна кола.

— А аз чух две и нещо много прилично на взрив по посока на индустриалната зона. Надявам се, нищо сериозно.

— Мейси!!! Защо не донесеш свещи? Нищо не се вижда!

— Току-що си спомних — в това кафене кухнята е изцяло електрифицирана. Ние ще получим нашия обяд студен, ако въобще получим нещо.

— Е, какво пък, можем да почетем вестник, докато чакаме. Ти последното издание ли носиш, Джим?

— Да, но още не съм го поглеждал дори. Днес наистина има твърде странни произшествия. Повредени железопътни сигнализиции... Главна водопроводна тръба се е спукала, поради това че не е задействувал предпазният клапан... Десетки оплаквания от непонятно нощно звънене... — Той обърна страницата и внезапно замлъкна.

— Какао има?

Смол мълчаливо протегна вестника. Само първата страница беше в привичния си вид. Всички следващи представляваха смесица от букви и откъслечи от думи. Само на места рекламните обяви създаваха островчета на нормалност в морето от бъркотия. Те очевидно са били набрани на отделни блокове и затова бяха избягнали участта на останалия текст.

— Ето до какво доведе дистанционното управляване на набора и печатането — каза със злост Ендрюс. — Боя се, че вестникарските босове са искали да убият с един изстрел твърде много електронни зайци.

— Ако ми бъде позволено да се изкажа на това сбирше от истерици — високо и твърдо се намеси Смит, — бих искал да подчертая, че засега няма от какво да се боим — дори ако излезе, че Джон е прав. Ние само ще изключим спътниците и всичко пак ще си тръгне по старому.

— Предфронтална лоботомия — промърмори Уилямс. — Аз вече мислих за това.

— А? Да, разбира се — отстраняване на части от мозъка, — както в миналото са лекували шизофренията. Скъпо ще струва, разбира се, и пак ще се наложи да преминем на телеграфни съобщения, но затова пък страната няма да загине.

Някъде наблизо се раздаде рязък тътнеж на взрив.

— Всичко това не ми харесва — каза нервно Ендрюс. — Я да чуем какво ще каже радиото! — Осведомителният бюлетин току-що беше започнал.

Той извади от чантата си малък транзисторен приемник.

— ... небивал брой аварии в заводите...

— ... няколко летища са били принудени да прекратят полетите заради неизправност в радарите...

— ... банки и борси са затворени поради пълната безполезност на техните информационно-програмиращи системи... („Намерили с какво да ни учудят“ — промърмори Смол, но всички му изшъткаха.)

— ... Една минута, драги радиослушатели, пристигнаха последните съобщения — продължи говорителят. — И тъй, току-що стана известно, че контролът над спътниците е вече изцяло изпуснат — те не реагират на команди от Земята. Съгласно...

Радиостанцията замлъкна. Не се чуваше дори носещата вълна. Ендрюс завъртя копчето за настройка — етерът мълчеше във всички диапазони.

Райнер заговори възбудено и в гласа му се прокрадваха истерични нотки:

— Великолепна идея — предфронтална лоботомия, Джон. Жалко, само, че детето успя да помисли и за това.

Уилямс бавно се надигна.

— Хайде да вървим в лабораторията. Трябва да има някакъв изход. Той е още дете. Дете е още, макар че расте твърде бързо.

Публикувано във вестник „Орбита“, брой 8/1984 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.